

Erkin Borbiyev

(1937)

Yazar, dramaturg, senaryo yazarı, çevirmen Erkin Borbiyev 1937 yılında şimdiki Çüy şehrinin Sokuluk kasabasına bağlı Kaşkasuu köyünde, öğretmen ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.

1960-1966 yılları arasında Kırgız Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi, Gazetecilik bölümünde okumuştur. 1971-1973 yılları arası Moskova'daki Yüksek Rejisörler ve Senaristler kursuna katılmıştır. Sonraki yıllarda çeşitli gazetelerde, kinomotografyada ve parti görevlerinde bulunmuştur.

1988 yılında Moskova'daki "Sovetskaya Kultura" gazetesinin muhabiri olarak görevlendirilmiştir.

Kırgızca ve Rusça eserler vermektedir.

Kırgız kültürüne, edebiyatına ve sinemasına yaptığı katkılardan ötürü nişanlara ve ödüllere layık görülmüştür.

ESERLERİ

Ben Baharı Özledim (Hikâyeler); Kırgızistan, Frunze, 1967

Tekrar Saat Dokuzda (Hikâyeler); Kırgızistan, Frunze, 1978

Kızıl Güneşin Batışı (Hikâyeler); Kırgızistan, Frunze, 1983

Hikâye

BÜGÜN CANA AR KÜN SAYIN / BUGÜN VE HERGÜN

Düşömbü küni şaşke çende şaardın tak ortosundagı eldüü koçolor menen çal at cetelep barattı. Koçodogu kişilerin ayal - erkegi, çaş - karısı debey buga tañırkaştı - birerleri toktop, ekinçileri kılçayıştı; ar kimisi özünçö oy corun nalanday go den baamdamiş etişin coldoruna tüşüştü. Baştarın oortup olturbastan kaydıger gana kete bergender da bar. Al emi bekernozdordun eköö - üçöö bir topko deyre eeritip alıştı.

Çal atın cetelep kalk seyildööçü baktı közdöy cönödü... Kılkının minday çoñ kalaada cürgönü ançalık dele eröön emes deñizçi - maselen, arabaga çeçilgen ce mayram kündörü ayanntan ötcü at bolso go meyli. A munun timden tim, eç nersege tigi ce bu okuyaga baylanışsız ele koço aralaganı kanday?... Kündölük sırdakana körünüştörgö ceden üyröngön şaardıktardın közdörünö al oon uçuradı. Andan kalsa at cetelegen adamdın türü, kebet - kepsi di başkaçaraak - anı abışka dep kese aytuu da kıyın: sakalın tasırayta kırdırıp, murutun tegizdep serptiriptir, kakayıp sakerçe tüz arıştayt. Üstündö at oynotuuçuların atayı kıyımı - kara tüşögü uzun kemsel, ötü - şım, ak cibek köynök, "köpölök" cagoo. Başında tegerek kalpak, butunda konçtuu ötü. Közündögü küñürt kozaynek anın keypin ogo beter sırduu kılıp taştaganday. Betinin bırıştarı, ker - sarı tartkan öñü, buurul kaptagan çaçı gana bu adamdın altımıştan eçak aşkanın ayginelegensiyt.

Cetelegen atının boyu kiçine, birook kuragı boyunça eesi menen teñtaylaş desek cañılışpaybız; ıras cılkının çaşı bölökçö sanalat emespi kişilerdikinen. Kançalık araket, uşunçalık dıkatlık menen taralıp tazalangandığına, ürtüktölüp casalgandığına karabastan pastek ceerde kaşka başın cerge salıp, koçodogu caynagan elge, maşinalarga köñül burbay, eçtekedem korkpoy - ürkpöy, aldınkı öñ butuna saal aksay basıp kelattı.

At cetelegen ulgaygan adamdı ötüp atkandar taapışkan çok. Anı - Tanzık Tarsıkbaevdi ubagında kalayık bile turgan, urmattay turgan. Ceke gana bu özünün kalaasında, tuulup - öskön aymagında emes, köp

Pazartesi günü, tam öğle vaktinde, şehrin ortasındaki insanların bulunduğu sokaklarda ihtiyâr atını dizgininden tutup yürüdü. Sokaktaki kadın erkek, genç yaşlı herkes bu duruma şaşırıyordu; bazıları durup seyrediyor bazıları dönüp dönüp arkalarına bakıyordu. Her biri kendince bir yorum getirip, şöyle olmuştur herhâlde diye tahmin yürütüp yollarına devam ediyorlardı. Bu duruma kafa yormayıp kayıtsız kalan, yoluna gidenler de vardı. Bunun yanında, işi gücü olmayanlardan iki üç kişi bir süre onların yanında yürüdü.

İhtiyâr, atının dizgininden tutup insanların gezindiği bahçeye doğru yöneldi... Atın böyle büyük bir şehirde dolaşması o kadar da garip değil aslında. Meselâ; arabaya koşulan veya bayramlarda meydandan geçen atlardan olsa normal karşılanır. Ama bu atın hiçbir şekilde, hiçbir şeye, şu veya bu olayla alakası yokken sokaklarda dolaşması da ne demek oluyor?.. Günlük sıradan alışkanlıklarını tekrarlayan şehir halkının gözlerine bu durum çok yabancı geldi. Bunun yanı sıra, atı çeken adamın görünüşü, kılık kıyafeti de farklı. Ona ihtiyâr demek güç; sakalını kabarık kestirip bıyığını düzelterek uzatıp asker gibi dimdik büyük adımlarla yürüyor. Üzerinde at binicilerinin özel giysisi; siyaha çalan uzun Kırgız paltosu, dar pantolon, beyaz ipek gömleği keleş yakalı. Başında yuvarlak kalpak, ayağında konçlu çizme. Taktığı güneş gözlüğü, onun bu haline daha da gizemli hava veriyor. Yüzünün kırışıklıkları, esmer yüzü, ak düşmüş saçları, bu adamın çoktan altmış aşmış olduğunu delili.

Çektiği atın boyu kısa, ama yaşı bakımından sahibi ile eşit dersak yanılmış olmayız. Gerçi atların yaşı insanlarınkinden farklı hesaplanır. Ne kadar uğraşılıp ne kadar özenle kaşağılanıp temizlenmiş olsa da, örtülerle bezenip süslenmiş olsa da, kızıl benekli at, başını yere eğerek sokaktaki kalabalık insanlara, arabalara nazar etmeden, hiçbir şeyden çekinip korkmadan, ön sağ ayağı aksayarak yürümeye devam etti.

Atı çekerek götüren bu yaşlı adamı yoldan geçenler tanımıyor. Onu, Tanzık Tarsıkbaev'i, bir zamanlar nasıl da hürmet eder, bilirlerdi. Sadece kendi şehrinde, doğuyup büyüdüğü bu civarda değil, birçok yerde, birçok

cerlerde, köp elderde... Tanzık Tarsıkbaev körbögön iri şaarlar da az, al çet ölkölördün da dalayına barbadı. Takeñdin bakıygan kulaç - kulaç süröttörü dubaldarga çaptalıp, şaarlardın burç - burçtarına ilinçü...

Tanzık Tarsıkbaev maskarapoz boluçı.

- Bugün cana ar kün sayın, büt keç boyu aylamnda - atçan maskarapoz Tanzık Tarsıkbaev! - dep saltanatuu carıyalaganda, şañduu muzıkanın koştıosu menen çagaldana çıgaar ele, el kubanıp duuldata kol çabaar ele. Mına oşondo Tanzık baktıga çömülüp, tagdırına, ömürünö, çaşoosuna iraaılançu. Bul irahattuu, çağılganday çart etken taalay uçuru neçen mertebe kaytalanbadı, kança colu al kuunakçılıkka bölöndü...

Tagdır Tarsıkbaevdi adegende ele maskarapoz kılğanı çok, iygilik da aga cöndön cön kelbedi. O, anı baştan - ayak aytıp oltursa uzak kep - Takeñ ar kıl nerselerge kapşılbadı - camandıkka da, cakşılıkka da.

...A kezde Tanzık ayılında gana turgay, büt oşol tegerekke dañkı taragan çavendes cigit atanıp, at calında çımçıktay oynop, ulaktı eç kimge aldırıp, tıyn - eñmey, oodarışarda dayıma baş baygeni okşoonoybu - bir bergen kişisine birotolo baarın tögüp salat şekildü. Tanzıktın küçün, çavendestigin aytpaganda da, ayılının çekege karmagan sözmörü da, ırçısı da al ele. A temir komuz kakkanıçı, çertmek çertkeniçi, ceñelerin kekelegeniçi. Al tuurabagan kıştakta kişi az, tuuragan da da timele kudu özündöy tuuraçu, cumduguñ kurgur.

Kança kelin - kızdardın aga sugu tüspödü, eçeni kusalanişıp üşkürünüştü, aşkıtkatın caziştı... Tanzıksız çaştardın bir da oyun - şoogu, bir da oturuşu ötpöyt, ansız mayram mayramday, toy toydooy bolçu emes. Kız küyöölögöndör da Tanzıktı eerçitişçü... Türlüü cıyındardın körkü ele go, çirkin. Al katışkan cerdin baarında kıraan katırık, şattık okum sürçü. Tanzıktın dağı bir cakşı adeti - kıyıktanbay, kim çakırsa makul.

- Barakelde! Çaşañ! Mına cigit dep uşunu ayt! Olbo! Bağıñ açılıñ! Bali, balam, bali! - dep karılar da kubattap alkaşçu Tanzıktı dayıma.

Mintiñ kuudul - Tanzık, ırçı - Tanzık delin oozgo iline baştağan kezde ayılga artister kelip, Tanzık da alar menen çoguu çay içip kaldı.

- Oy, bizdin özübüzdün da artistibiz bar, oşonu bir uksañar, - dep oozu con turbagan abışka aygaktap, ayıl-daştarı caalan Tanzıktı kıştaşkan. Al komuz çertip, tamaşaluu ır ırdap, ceñelerin tuurap oturgandın boorun ezgen ele.

Artistterdin içindegi aksakalı:

- Balam önörün bar eken. Önör degendi öörçüt-pösö kurup tügönöt. Sen uulum, kalaaga cür, - dep kaytaarda akıl - nasaatın aytıp, çakırıp ketken.

...Tanzık kiyinçereek şaarga barıp alarga koşuldu, ırdap, kuuduldanıp eldi küldürüp, sahnada özüñ tutuuga catıktı, birook emnegedir işi kupuluna kop tolbodı. Ayılın sagınıp, artistikti taştıoogo da niettendi. Oşol aradatsirkte çavendester oyun körsötüşüp, al cigitterdin önörünö ayabay kızıkkın Tanzık şakırtıkke algıla dep akidey asılğan. Anın atka bek oturganın, aňgenin, şamdagay

insan tarafından bilinirdi... Tanzık Tarsıkbaev'in gidip görmediği büyük şehir sayısı az, hatta yabancı ülkelere bile gitmişti. Tanzık'ın kocaman posterleri duvarlara yapıştırılır, şehrin dört bir tarafına asılırdı...

Tanzık Tarsıkbaev, palyaço idi.

- Bugün ve her gün, tüm akşam sirkte; atlı palyaço Tanzık Tarsıkbaev!, şeklinde şaşalı bir şekilde anons edildikten sonra, neşeli bir müzik eşliğinde, havalı bir şekilde çıkardı, insanlar mutluluktan olanca gücüyle el çırparlardı. İşte o dönemlerde Tanzık, mutluluydu; kaderinden, hayatından, yaşamından memnundu. Bu rahatlık, yıldırım gibi çakan talih anı, defalarca tekrarlandı, defalarca bu mutluluğu yaşadı...

Kader Tarsıkbaev'i bir anda palyaço yapmadı elbet, başarı da kolayca gelmedi. Bunu oturup anlatsa oldukça uzun sürer. Tanzık, her şeyi gördü geçirdi başından; kötülükleri de, iyilikleri de.

...Bir zamanlar Tanzık, köyünde yaşar, civara namı yayılan, çok iyi at binen yiğit olarak bilinir, atın üstünde çevik hareketler yapıp ulağı hiç kimseye kaptırmaz, tıyn eñmey ve oodarış oyunlarında daima büyük ödülün sahibi olurdu.

Talih denilen bazen eliaçık kişi gibidir; yürü ya kulum dediğine bir anda önüne her şeyi dökerek ikram eder. Tanzık bu maharetleri, iyi at binmesinin yanında, köyün hem önde gelen hatiplerinden hem de ozanlarından biriydi. Ağız kopuzu çalması, kopuz şerpmesi, yengeleriyle alay etmesi ustacaydı. Köyde taklit etmediği kişi çok azdı; taklit ederken de tıpkısını yapardı kurnaz şey.

Nice kızlar, gelinler ona gönlünü kaptırdı, niceleri aşık olup derde düştü, aşk mektupları yazdı... Gençlerin Tanzık olmadan, hiçbir eğlencesi, toplantısı istedikleri gibi geçmez, onsuz bayramlar bayram gibi, düğünler düğün gibi olmazdı. Kızlarını evlendirenler de Tanzık'ı getirirlerdi... Her türlü toplantının neşesi idi, sevimli şey. Onun bulunduğu, yerde alabildiğine kahkaha, neşe olurdu. Tanzık'ın bir başka iyi özelliği, kim çağırırsa çağırırsın nazlanmadan kabul etmesiydi.

- Aferin! Yaşa! İşte öyle söyle! Sen ölme! Bahtın açık olsun! Evet, oğlum, evet! nidalarıyla ihtiyârlar da daima destek verirlerdi Tanzık'a.

Böyle komedyen Tanzık, ozan Tanzık diye adı çıkmaya başladığı günlerde köye sanatçılar geldi. Tanzık'ta onlarla sohbet edip çay içme imkânı buldu.

- Hey, bizim kendi sanatımız da var, onu bir dinleyin, diyerek ağzında bakla ıslanmayan ihtiyârlardan biri söyledi, köylüler de destek verdi, Tanzık'ı kıştırdılar. Kopuz çalıp neşeli bir türkü söyleyip kadınları taklit edip orada bulunanları gülmekten kırıp geçirmişti.

Sanatçıların en yaşlısı:

- Oğlum, oldukça hünerliymişsin. Hüneri geliştirmesen, pas tutarsın. Oğlum sen şehre gel, diyerek dönerken nasihat vermiş, onu şehre çağırmişti.

...Tanzık daha sonra şehre giderek onlara katıldı. Kopuz çalıp söyleyip komedyenlik yapıp insanları güldürüp sahnede kendini kabul ettirdi fakat niyeyse yaptığı işi fazla sevemedi. Köyünü özleyip sanatçılığı bırakmaya niyetlendi. Bu sırada sirkteki at akrobatları gösteri yapıyorlardı. Onların yaptıklarına ilgi duyan Tanzık, yan-

sekirip mingenin baykagan oyunpozdor Tanzıktı tobuna imerişip, aga at calında şamdagay çimirilgendi, dağı türkün - türkün çeberliklerin üyrötüştü. Bular menen dalay cerdi kıdırıp, dalay colu aylamnaga çıkapadı.

Kiyin Tanzık caş çavendesterdi toptop, alar menen da neçen - neçen oyundardı koydu. Tarsıkbaevdin kalayıkka damamat kuudulcürüm - türümü bötönçö cakçu, andıktan al uşu cakka köbüröök köñül burdu - at üstündö şakirtterinin casagandarın tuuramış etip, ataylap adaşıp atına teskeri minip, birde cıgılımış bolup körüüçölördü kıtkılıktatkanga eptep caraçu.

Bir ele nerseni ar kün sayın kaytalagandı murdatan süybögön Tanzık, tsirktegi bölök ışkıbozdordun önör-lörün kolu boş çakta erinbey, tiğiler menen çoğu maşığın üyrönö berçü. Adamdın münözünönbü, aytör, tsirkçilerdin Tanzıkka mamilesi tüzük ele. Demeyde başkaldı canına çendetpegen artistter da Tanzıkbaevden kızganışçu emes, kızganmak tügül can - dili menen aga cardamdaşıp, carak - cabdıktarın, buyum - terimderin ayaşpayt. Al arkandın üstündö çurkaganga, tört - beş nerseni üzgültüksüz ırgıtıp - toosuga, calgız döngölöktüü "şaytanarabanı" teböögö, butun kötörüp kolu menen basuuga, çimirilip ala - salıp sekirüügö, kozboočuluk kılıuga könüktü; cadegende, aybanattardı üyrötkön ayaldı erdin tiştep çımırkana eerçip temir tor-dun içindegi colbors, arstandarga da kirdi. Sıyağı, tsirkte al ança - mınça özdöştürbögön kesinda kalbadı okşoyt. Keede maskarapozdor menen maşmalak atıp, alar menen teñtayaşa eldi küldürçü. Tanzık uşıntıp, eç kimge aytpay közdögön maksatına dayardanıp cürdü.

Sirkte dele bu maşakattuu turmuştuın ıykı - tıykısı, aki - çüküsü arılbayt - sırkoolomoyu bar, çukçuñdaşıp biri - birine taarınışmayı da çok emes... Buga karabastan künügö aylampada oynoš kerek. Mınday kıstalış uçurda tsirktin müldö önörünö ışkıboz Tanzıktın paydası tiyçü. Anı işenimdüü cardamçı katarında çakıra berişçü.

...Atka baştağiday şapa - şupa ırgıp minip - tüşüüsü oordop baratkanın baykagandan kiyin Tanzık birotolo maskarapozçulukka oodu. Çınığı iygilik mına uşunda keldi beym!

- Bütün cana ar kün sayın, büt keç boyu aylamnda - atçan maskarapoz Tanzık Tarsıkbaev!

Oşondo al köşögödön tsirkтин tegerek aylampasına kaadaluu çıkçu - oñ kolun kötörüp, baspagan kırçañgısın teminip, şıldıñ - külkügö ılayık kiyimi menen, taanılığ boyolgon kebetesi menen. Murunuraak oyun körsötköndördü kelekeley tuurap, ce özünçö şakaba kurup, atın tokuy albay, tokusa minealbay, şatı menen eptep eerge cetip, kayta tüşköndön "korkup" tsirkte-gilerdi katkırıp, carpın cazçu. Ayrıkça al baldardın azdegi bolçu. Andan kalsa Tanzıktın oylop tappaganı çok - atına birde közaynek kiygizse, birde buruldap tütögön kancanı tiştetip salçu. Anın çavendestiginin - emi ayabay keregi tiydi.

Tsirktegi kuudul - şumpaylardı ayırım oyunpozdor caktırışpayt - eldin nazarın alakıtıp, iygiliktin carımın ençileçüdöy sezilçü alarga - andıktan maskarapozdun katışpoosun eskertişe turgan. Birok Tanzıktı cakşı taanı-

larında çırak olmak için ısrar etti. Onun ata sağlam oturuşunu, eğilişini, pire gibi sıçrayıp binmesini farkedene göstericiler, Tanzık'ı gruplarına alarak ona atın üstünde dönmeyi ve çeşitli birçok maharetleri öğrettiler. Bunlar ile birçok yer gezdi, birçok gösteriye katıldı.

Sonraki yıllarda Tanzık genç at akrobatını toplayarak, onlarla birlikte nice gösteri sergiledi. Tarsık-bayev'in komik hareketleri, halkın daha çok hoşuna gidiyordu, bu sebepten o bu yöne ağırlık vererek atın üstünde sanki çıraklarının yaptıklarını taklit ediyormuş gibi davranıp, özellikle şaşırarak atına ters binip bazen de düşerek seyredenleri kahkahâlâra boğuyordu.

Bir şeyi her gün tekrar etmeyi sevmeyen Tanzık, sirkteki diğer ustaların maharetlerini eli boş olduğu zamanlarda erinmeden, diğer çıraklarla birlikte azmedip öğreniyordu. Kendi kişiliğinden olsa gerek, sirk çalışanlarının Tanzık'a yaklaşımı samimiydi. Hatta başkalarını yanına yaklaştırmayan sanatçılar bile, Tanzık'a öyle davranmazlardı, bu bir yana tüm iyi niyetleriyle ona yardım eder, alet edevatlarını, kostümlerini ondan esirgemezlerdi. O ipin üzerinde yürürken üç beş şeyi birden havaya atıp yakalamayı, tek tekerli "şeytan arabası" bisiklete binmeyi, ellerinin üstünde gitmeyi, havada takla atmayı, sihir yapmayı öğrendi. Hatta hayvan eğitmeni kadının yanında, dudaklarını ısırıp çekinerek kafes içindeki kaplanların ve aslanların yanına da girdi. Aşağı yukarı onun sirkte, az da olsa el atmadığı iş kalmadı. Bazen palyaçolarla birlikte gösteri yaparak, onlarla münakaşa ederek seyircileri güldürdü. Tanzık işte böyle hiç kimseye hissettirmeden hedefine hazırlandı durdu.

Sirkte de bu meşakatlı hayatın uyumsuzlukları, münakaşaları eksik olmaz; hastalıklar var, tartışıp birbirlerine darılmaları da... Buna aldırmağsızın meydana gösteriye devam etmek gerek. Böyle zor durumlarda, sirkteki her tür hünere bilen, becerikli Tanzık'ın faydası çok olmuştur. Onu güvenilir yardımcı olarak devamlı çağırıldılar.

...Ata çevik hareketlerle binip inmesinin ağırlaşmaya başlamasını farkedene Tanzık, uzun bir süre palyaçoluk yaparak devam etti. Gerçek başarısı palyaçolukla geldi sanırım!

- Bugün ve her gün, gece boyu sirkte; atlı palyaço Tanzık Tarsıkbayev!

İşte o zaman, köşeden sirkin yuvarlak meydanına kaidesinde çıkardı; sağ kolunu kaldırıp yürümeyen uyuz atını tekmeleyip, güldürmek için giydiği komik giysisiyle, tanınmayacak kadar çok boyanmış yüzüyle. Kendisinden önce gösteri yapanları taklit eder veya atını zaptedemeyip zaptetse de binemeyip parmak zorla eyere tutunup tekrar düşmaktan "korkup" seyircileri güldürür, neşelendirirdi. Özellikle çocukların sevgilisiydi. Ayrıca Tanzık'ın düşünüp kendi bulduğu şeyler de çoktu; atına bazen gözlük takar; bazen de tüten pipoyu ağızına koyardı. Onun iyi at binicisi olması, bir çok hünere yakın olması, doğal komikliği böylece faydalı oldu.

Sirkteki komedyen ve palyaçolar bazılarının hoşuna gitmez, halkın ilgisini çekip başarının yarısını sahipleniyor diye düşünürler; bu sebepten palyaçoların gösterilere katılmamasını talep eder dururlardı. Ama Tanzık'ı iyi tanıyanlar, tam tersine onu gösteriye çağırıldılar. Böyle

gandar, teskerisine anı aylamnaga çakırışçu. Mintişkenderinin sebebi, Tanzıktın - "İygilik tumarı" degen ekinçi atı bar ele. Munu ilgeri bir kız koyuaptur... Tarsıkbaev maskarapoz katarında cañıdan iştegen kezde, okunu bütüp kelgen kulandan soo çaş kızdın tört - beş Cuma katarı sonun cürüp atkan oyunu kapısınan buzulup, eldin közünü neçen ıret cılıp uyatınan olo cazdap, akır ayagında maşıguu ubagında da kaltaarın cañılışıp, aylamnadan caa boyu kaçıp, beçara kündür - tündür bışaktap ıylap cabır tartat. Aylası tügöngön direktor sen da süylöşçü dep kızdı. Tanzıkka tapşırat. Tarsıkbaev aga emnelerdi ayıp mandırğanın kim bilsin - üç kün udaa çoguu mamıguudan kiyin kız eçtekeden kamırabay murdagısınday ele calırıp - caynap kalayıktı çeberçiligi menen ıraazılantat. Tigi - bunu karmalamış etip Tarsıkbaev da aylampadan karış cılçu emes, kız oyununayaktağıca.

Mından soñ tsirkte ar kaday sözdör taradı - Tarsıkbaevdin arboocu kasieti bar eken, kızdı oşonusu menen inantıptır deşti, cok anday emes - kiçinekeyinde köz tiybesin dep apası takkan monçoکتu al kızga tartuulaptır degen imiş da cayıldı. Kapçası tuura, kapçasıtögündüğün taasin acıratkan kişi cok, biroq Tanzıktın kök monçogunun barı ıras öñdönöt - baardığı körüşüptür. Tsirkçiler tamaşa - çındın arasında ırımçılıraak, birdemege, işençegireek el - Tarsıkbaevdi miskıldaşıp "İygilik tumarı" atıktırışat.

...Üy betine coloboy, şaardan şaar kızıdırıp o dalay cıl öttü. Baldar öz ookattarı menen alek, ıras erteli - keç kattap turuşat. Baybiçesi, catkan ceri cayluu bolsun, bılıtır kaza tapkan. Tanzık - ake pensiyaga çıkkan menen imerçikten tsirkten kol üzbödü. Bierde al iştebegen kesip da, cumuş da kalbadı sıyaktanat. Emnelerdi gana atkarbadı - adegende administratorlukka payındaldı, anan carıyalooçuluk mildetti ötodü, eñ akırında aylampada cumuşçu da boldu. Körüüçülördün kiyimin çeçtirip - ilgendep, bilet satkandan başkanı baarın casadı.

Tsirkten birotolo uzatışkanday kiyin dele cok degende küngö bir sapor tiyip ketçü. Adegende baarı andan alcaydı suraşıp, murdagıday ele köñül buruştu. Anan: - "bu bir kızık nende okşoyt, ırhattanıp, nebereleri menen üydö oturbayı kuunap... ırı ırdalıp bütökünü menen adam esepşeyt turbaybı... Çirkin, kökürök degen kıyın da... Oo, ubagında Takeñ da kürüldögön ele go... Atamı baykuş çal ay - ya..." degen kübür - şıbırlar kee kezde kulagina çalınat. Emi tsirkten tigi kızmat cak kaşıtınan oolaktap kaçıp, al menen koşo çoñ eşikten kirçü boldu, uluksat kagazın körsötüp. Eşikti tozgondor anı urmattaşa iyilişip, cakşı orundarga oturguzuşup kadırlaştı. Biroq çal kün alıs başbaga bergen soñ alar da tacay tüştü çekildü. "Bir oyunga on colu kelesi?... Çunak kişi eken", - deşip küñküldöşö baştaştı.

Munu baykagan Tarsıkbekov tsirkteğiler taanıbaganday keypin buzup, kara kozaynek kiyin, kadimkidey bilet satıp kirgenge öttü. Eki kündö bir bargandan özü da uyalçu - akıl - esi dele ordunda, közü baarına ele cetet -

davranmalarının sebebi, Tanzık'ın "Başarı Muskası" denen ikinci bir adının, lakabının olmasıydı. Bu lakabı geçmişte bir kız takmış... Tarsıkbaev'in palyaço olarak yenice çalışmaya başladığı dönemde, okulunu bitirip sirkte yenice çalışmaya başlayan bu genç, çevik kızın üç-beş hafta mükemmel geçen gösterisi bir anda bozulmuş, o seyircilerin gözü önünde düşüp utancından ölecek gibi olmuş, en son olarak provada da şaşırıp hata yaparak meydandan kaçmıştı. Biçare kız, gece gündüz için için ağlıyor pişman oluyordu. Çaresiz kalan sirk müdürü, bir de sen konuş diyerek Tanzık'ı görevlendirdi. Tarsıkbaev'in ne söyleyip de kızı ikna ettiğini kim bilebilir ki; üç gün sonra prova sonra kız, hiçbir şey olmamış gibi öncekinden daha iyi gösteri sunup herkesi ustalığıyla memnun etti. Kız gösterisini bitirene kadar, bir şeylerle uğraşmış gibi yapıp Tarsıkbaev de meydandan ayrılmadı.

Bu olaydan sonra sirkte çeşitli söylentiler yayıldı; kimileri Tarsıkbaev'in bahşılık gücü var, bu şekilde kızı kendine inandırmış dedi, kimileri ise öyle diye karşı çıkarak, küçüklüğünde annesinin ona göz değmemesi için taktığı mavi boncuğu, kıza vermiş olduğunu söyledi. Hangisinin doğru hangisinin asılsız olduğunu ayut edebilen hiç kimse yok fakat Tanzık'ın mavi boncuğu vardı, onu herkes görmüştü. Biraz şaka biraz gerçek halk inanışları güçlü olan ve bir şeye çabuk inanan sık çalışanları, Tarsıkbaev'e takılarak "Başarı Muskası" lakabını takmışlar.

...Evin yolunu unutup şehir şehir gezerken aradan yıllar geçti. Çocukları kendi geçimlerinin derdinde, gerçi devamlı mektuplaşıyorlar. Hanımı, yattığı yer cennet olsun, geçen yıl vefat etti. Tanzık ağa, emekliye ayrılmasına rağmen sirkte olan bağlarını kesmedi. Burada onun yapmadığı meslek de, iş de kalmadı sanırım. Neler yapmadı ki; sirk idareciliğine seçildi, sonrasında ilan işleri görevini yürüttü, en sonunda sirkte işçi bile oldu. Seyircilerin giysileri çıkarıp asmaktan, bilet satmaktan başka tüm işlerde çalıştı.

Sirkten uzaklaştırıldıktan sonra dahi, hiç olmazsa günde bir kere uğruyordu. Çünkü orada çalışanlar, onun halini hatrını soruyorlar, önceki gibi ilgi gösteriyorlardı. Bir zaman sonra, "bu garip bir adam sanki, keyfine bakıp torunları ile evinde oturamaz mı yayılarak... Türküsü söylenip bittikten sonra insan yerine koymuyorlarmış meğer... Yazık, alışkanlık zor iş... Hey gidi, zamanında Tarsıkbaev de ortalığı kasıp kavuruyordu... Vah vah, gariban ihtiyâr..." şeklinde fisıldaşmalar gelmeye başladı kulağına. Artık sirkte çalışanlar için olan bölümünde uzak duruyor, izin kâğıdını göstererek seyircilerle birlikte, büyük giriş kapısından girer oldu içeriye. Kapıdaki görevliler, her seferinde önünde hürmetle eğilip saygı göstererek iyi yerlere oturtular. Ama ihtiyâr her gün aynı şekilde geldiği için onlar da zamanla bıkmaya başladılar. "Aynı gösteriye on kere gelinir mi? Ne usanmaz adammış." diyerek söylenmeye başladılar.

Bunu farkedenden Tarsıkbekov, bu sefer, sirktekilerin tanınamaması için kıyafet değiştirip siyah güneş gözlüğü takıp bilet alarak girer oldu. İki günde bir oraya gitmekten kendisi de utanıyordu, akılı fikri yerinde, herşeyin

birok eç arga çok - bilinbegen küç anı biyaka ceteleyt da conoyt. Tsirketin onur - tonuruna, oyununa maaşırılanıp, taapış muzıkların ugup, kõnümüş cıtınan iskegenden kiyyin gana canı tınçu. Özün özü cemelep, emi kıyлага biyakka kattaboogo kılğan katuu ubadası ertesi kaytadan buzulçu...

Tanzık - ake cañı toptordu baladay çıdamsızdık menen küçtü - bul al üçin çoñ okuya katarı baalançu. Kep - anın tsirketin kızmatkerlerinen bir - eki küngö çaşınbay, açık cürgönündö gana emes ele. Al cañı toptun oyunçularının baarına uçurap, keede eski taanıştarın izdep tapçu. O, minday künü aga kadimkidey mayram. Üyünö alparıp, meymandan kapkaçankılardı tün boyu eskerişip, çıgan - kuunaşçu. Cıl ookon sayın alardın coluşuşusu da azayuuda...

Çal azırkı ubakta mingai kızmatçıların közünü çaldıkkandan aybığıp, eç kimge baykalbay tsirketin koroosunda aybanattardı bağışıp, uurdanıp köbüncö tigi atkana caktı bayırdadı. Tanzık - kariya bu cılkı balasına cakındasa ele ererkep, toktono albay tolkundanıp ketçü... Anın - kulagina cer düñgürötüp cügürgön cılkılardı cüröktü eeliktirgen dübürtü, azanagan aygırlardı ünü, aykırık - kıykırık süröölör ugulçu... Neçen iret topton şop suurulup, takımdağı ulaktı ondop, kamçını basıp - basıp, attın oozun koyo berip, arıldagan şamalga betti toso üçdötün, cımın kuyundap zımıranganda - artınan samsıp kuugandardın sanı azayıp, karaandabay kapkayda kalçu emes bele, içtegi buğuñ tarap, kumarıñ bir kançu emes bele!... Ee, kaysını aytasıñ, al kezde attın mıktısın Tanzık minbedibi, kızdın Tanzık süybödübü...

...Çal atkanadan ceerde kaşkasın daroo taanıdı. Tündö cañı top tüşmök poezdep, ceerde kaşka da oşolor menen kelgen tura. Bı cılkını ilgeri Tanzık özü üyrötkön aylamnaga, bu anın akırkı mingen atı bolçu. Ayban gana debeseñ - adamdan aşkan akıldıu canıbar - ov, kıstalak. Uşundan ulam anı Kambar - ata dep atıktırışkan tamaşalaşıp. A cooştugunda baa çok. At üstündöğü oyun kurgan dardın köbü uşu ceerde kaşkandap baştaşçu - cooş, kıdıygan cılkıga sekirip miñgeniñ oñoy; emneni talap kılğanıñdı Kambar - ata azamatta tüşünöt. Cat deseñ celin - dayıma oyun menen. Esine okşop atı da tsirktegilerdin calpı süymönçüğü - erkeletişip, kütürötö kant çaynatıp, sılap - sıynap minip alışçu. Kambar - atanı ayrıkça ayaldar ardaktaşar ele...

Ceerde kaşka da anı taanıp okurayıp ciberdi. Tarsıkbaev Kambar - atanın caağın kaşıp, mañdayınan öntü, uzun calın calaalap taradı, anan şakşaktalğan butun körüp selt çoçoçudu. Butun karmayın dedi ele, at ooruksunun tıbrıçladı.

Kiyyin suraşırsa - cüktöp atkanda kokusun ceerde kaşkanın butu mayıptalıptır. Sıyağı, singanday keyiptenet.

Tarsıkbaev emi tsirkke küñüğü bir neçe colu kattayt - Kambar - ataga cem, cop salat, suraga, astın tazalayt, attarak menen erinbesten kırıp çıgat coloo cerin kaltır-bay, Tanzık akege ermek da, tüşük da tabıldı.

farkında fakat gel gör ki, kendine engel olamıyor; bilinmeyen bir güç onu oraya çekiyordu. Sirkteki eğlenceyi, gösteriyi seyrettikten, bildiği müzikleri dinledikten alışılmış havasını kokladıktan sonra ancak rahat ediyordu. Kendine kızarak artık uzun müddet buraya gelmeyeceğini söylüyor, ama ertesi gün verdiği söz bozuluyordu...

Tanzık ağabey, yeni sirk gruplarını bir çocuk gibi sabırsızlıkla bekliyordu; bu onun için çok büyük bir olaymış gibi değerliydi. Onun bu sevincinin sebebi, sadece sirkin çalışanlarından gizlenmeden, rahatça, bir iki gün sirke gitmesi değildi. Yeni sirk grubunun oyuncularının her birinin yanına uğrayor, bazen de eski tanıdıklarını arayıp buluyordu. Böyle günler onun için bayramdı. Evine götürüp misafir eder, onunla gece boyunca geçmişini konuşur, neşelenirdi. Yıllar geçtikçe bu tür buluşmalar da azalmakta...

Tanzık, son zamanlarda, burada çalışanların gözüne batmaktan sıkılıp hiç kimseye farketmeden, sirkin bahçesinde bulunan hayvanlara bakıyor; iç geçirerek çoğunlukla at ahırına gidiyordu. İhtiyâr Tanzık, atın yavrusuna yaklaştığında tarifsiz haz alıyor, içini bir coşku kaplıyordu... Onun kulağına, meydanında yer titreterek koşuşan yülkaların heyecan verici nal sesleri, azmış aygırların kişnemeleri, bağırışlar, haykırışlar duyuluyordu... Eskiden nice defa topluluk içinden sıyrılıp atın takımındaki ulağı düzelterek kamuçıyı atına birkaç defa vurduktan sonra gemini salıverip esen rüzgâra karşı koşturtup kuştan-taşandan hızlı fırladığında, arkasında kovalayan diğer oyuncuların sayısı azaldıkça çok geride kalmıyorlar mıydı?.. Bu şekilde gönündeki dertler dağılıp hevesini aldırıyor muydu?!... Ya, say say bitmez, o dönemde atın en iyisine Tanzık binmedi mi, kızın en güzelini Tanzık sevmedi mi...

...İhtiyâr at ağılındaki kızıl benekli atını hemen tanıdı. Gece trenle yeni bir frup gelecekti, kızıl benekli at da onlarla birlikte gelmiş olsa gerek. Bu yülkiya Tanzık alıştırmıştı gösteri meydanına, aynı zamanda son bindiği attı. Hayvan deyip geçmemek lâzım, insandan akıllı, ilginç bir yaratık. Bu sebepten ona, şakayla Kambar Ata adını takmışlardı. Sakinlikte üzerine başka at yok. At üstünde oyun gösterenlerin hepsi kızıl benekli atın üzerinde başlıyorlardı öğrenmeye. Sakin ve kısa boylu ata sıçrayıp binmek çok kolaydır; ayrıca ne yapmak istediğini Kambar Ata hemen anlıyordu. Yat desen yatar; koş dersin koşar; her zaman ayak uydurur. Sahibi gibi atı da sirklerin sevgilisi; okşayıp kütürdeterek şeker yedirip sıvazlayarak biniyorlardı. Kambar Ata'yı özellikle kadınlar çok seviyordu...

Kızıl benekli at da onu tanıyıp yavaşça kişnedi. Tarsıkbaev Kambar Ata'nın boynunu kaşıyıp alından öptü, uzun yelelerini elleriyle taradı, sonra da tahta ile sarılmış ayağını görünce birden irkildi. Ayağını tutup bakmak istedi, at acıyla geri çekildi.

Sonra sorup soruşturduğunda; trenden indirirken kızıl benekli atın ayağı zedelenmiş. Kırılmış gibi görünüyordu.

Tarsıkbaev bu olayın ardından sirke günde birkaç defa gider oldu. Kambar Ata'ya yem, ot veriyor, suvarıyor; altını temizliyor; kaşağı ile her tarafını güzelce kaşağılıyordu. Böylece Tanzık ağabeye, hem uğraş hem de tasa bulunmuş oldu.

Bekeroozdordun sözünön caktanıp bugün al ert-
ereek kelgen - koşunasınan arañdan zorgo özümö dep
karızga algan bötölködögü ezilgen mumiyanı ceerde
kaşkaga sınığı tez bütsün üçün oozuna kuyup catıp,
atkanaga kirgen orto çaşagan ayaldı da baykabadı. Ayal
bir topko at menen ubaralangan çaldı külümsüröy tiktep
turdu.

- Salamatsızbı, Tanzık Tarsıkbaevič siz bolosuzbu?
- dep suradı ayal bötölködögü suyuktuk tügöngöndön
kiyin.

- Ooba, men... - dep elteñ etip şart buruldu Tanzık
- ake; anın azırkı kebetesi - kapıstan kılınış üstünön kar-
malgan uurunukunday ele. - Salamatçılık...

- Meni siz taanıbay catasız go? Kana, esteñizçi.

Bul ayal cañı toptun içindegi kızdardın cetekçisi
ekenin Tarsıkbaev taanıdı, oyundarın da korgon.

- Bir ubakta çoogu oyun koygonbuz go, - dep
bocomoldodu Tanzık - ake.

- Ooba, mindanotuz cıl murun, silerdin şaarıñar-
dan.

- Otuz cıl murunbu?!

Ooba, anda bul tsirk çok ele... Emi al tsirk çok.

- Oo, andan beri dalay zaman ötpödübü... Menin
esimde kalbaptır. Sızdin cadıñız cakşı eken.

- Kep cadıda emes, kep başkada... - Ayal cibek
cipke baylagan kök monçoaktu sundu.

Çal monçoaktu karmalap, emne kılaarın bilbey saal
karbalastap kaldı - bir monçoaktu, bir ayaldı karayt.

- İi, emi estedim... Basa - basa, oşondogu çatak
salgan ıylaak kız siz beleñiz...

- Tak özümün. Men anda on toguzda elem. Cigit-
terdin közü tüspögön çıraysız kız nazarıñızga ilingen
emes... Anın üstünö siz menden on beş çaş ulu
bolçusuz.

- Kızık... Kalp aytpasam, sizdi oşondo men
apamdın uşu monçoğu menen aldap soorotsom kerek
ele, ee?

- Men monçokko dele köp aldangan emesmin,
men sizge aldanganmın... A emne üçün ıylaganımdı
bilesizbi?

- Emnegedir oyunuñuz oñolboy...

- Oyun emneden oñolbogonun siz anda sezbe-
diñiz... Azır ayta bereyin. Men sizdi oşondo süyüp kal-
gam. A sızdin üy - çayıñız bar ele... Anan menin
oyunumdun baarı buzuldu... Ce siz beçara kızga köñül
koyboduñuz...

- Men taza baykabapmın da...

- Kaydan baykaysız, suykaygan suluular artıñız-
dan cügürüşö azdektep, - ayal şańkıldap açık küldü. -
Ce kalp aytambı?

- Bolor bolgon, biroq siz saal apırtıp catasız, -
caldın cüzü cımıñdap nurdana bacıraydı. - Uşunça cıl-
dan beri colukbaptırız da, karasañ tagdırdı.

- Tagdırdın bierde tieşesi az. Men siz menen çoogu
çıguudan atayın kalçumun... Birok kök monçoğuñuzdu
tumar katarı, özümdün algaçkı mahabatımdın borkü
katarı, sizden estelik katarı cogotpoy saktadım... Azır üç
kızım, bir uulum bar. Baarı teñ tsirkte. < ... >

*Boş ağızların edeceği sözden çekinerek bugün erken
saatlerde gelmişti. Komşusundan kendime diyerek binbir
nazla borç aldığı, suyu çıkarılmış şişedeki mumiyayı ,
kızıl benekli atın hemen iyileşmesi için içirirken at ağılı-
na giren orta yaştaki bayanı bile farketmedi. Kadın bir
süre at ile ilgilenen ihtiyâr adama gülümseyerek baktı.*

- Nasılsınız, siz Tanzık Tarsıkbaev misiniz? diye
sordu kadın, şişedeki ilaç bitince.

- Evet, benim... diyerek irkilerek döndü Tanzık
ağabey, onun bu hâli, hırsızlık yaparken yakalanmış biri
gibiymi. "İyilik..."

- Beni tanıyamadınız hâlâ sanırım? Hatırlamaya
çalışın.

*Kadının, yeni sirk grubunun içindeki kızların yöneti-
cisi olduğunu anladı, gösterilerini de seyretmişti.*

- Bir zamanlar birlikte gösteri yapmış olmalıyız
yanılmıyorsam, dedi tahmin yürüterek Tanzık ağabey.

- Evet, bundan otuz yıl önce, sizin şehrinizde.

- Otuz yıl önce mi?!

- Evet, o zaman bu sirk yoktu... Şimdi ise o sirk yok.

- Ohooo, o zamandan bu yana yıllar geçmiş...
Hatırimda kalmamış. Sizin hafızanız güçlüymiş.

- Söz-konusu hafıza değil, başka bir şey... Kadın ipek
iple bağlı olan mavi bir boncuk uzattı.

*İhtiyâr boncuğu eline alıp ne yapacağını bilmez
hâlde kala kaldı; bir boncuğa bir kadına bakıyordu.*

- Haaa, şimdi hatırladım... Haydi ya, o zaman
ortalığı birbirine katan, sulu gözlü kız siz miydiniz?..

- Ta kendisiyim. O zaman on dokuz yaşındaydım.
Erkeklerin dönüp bakmadığı o gösterişsiz kız dikkatinizi
çekmemiş... Ayrıca siz benden on beş yaş büyüktünüz.

- Çok ilginç... Yanlış hatırlamıyorsam, sizi o gün
annemin bana verdiği bu mavi boncukla aldatıp avmuş-
tum değil mi?

- Ben boncuğa aldanmamıştım ki, ben size aldan-
mıştım... Peki niçin ağladığımı biliyor musun?

- Gösterinizi başarılı yapamadığınız için.

- Gösterimde niye hata yaptığımı da sezmediniz
öyleyse... Şimdi anlatayım. Ben size aşık olmuştum. Ama
sizin eviniz barkınız, çoluk çocuğunuz vardı... Bu
sebepten düşüncemi toplayıp yoğunlaşamadım... Siz de o
zavallı kıza dönüp bakmadınız...

- Hiç farketmemiştim...

- Nasıl farkedebilirdiniz ki, bir sürü güzel kız peşiniz-
den koşarken, kadın sesli bir şekilde güldü. Yoksa yalan
mı söylüyorsunuz?

- Geçmişte olan olmuş bir kere ama siz de biraz
abartıyorsunuz. İhtiyârın yüzünde gülücükler açıldı.
"Bunca yıldan beri rastlaşmamışız ha, kadere baksana."

- Kaderin bu işle alâkası çok az. Sizinle karşıla-
şmaktan özellikle kaçırıyordum... Ama bana verdiğiniz mavi
boncuğu bir muska olarak, ilk aşkımdan hatırası olarak,
sizden bir hediye olarak kaybetmeyip sakladım... Şimdi üç
kızım, bir oğlum var. Hepsi de sirkte çalışıyor. < ... >